

Операція «Мері»

Сергій Посто́ловський

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

© Видавничий дім «Фабула». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Пролог

Напередодні війни Березень 2021 — лютий 2022

ВОНИ ПОЧАЛИ З'ЯВЛЯТИСЯ НАВЕСНІ, коли земля ще дихає холодом, а ранками стелеться густий туман.

Росіяни намагалися не привертати зайвої уваги і діяти тихо. І дійсно — вдень супутники не фіксували масштабних рухів. Але тишу ночі розривав шум залізничних ешелонів і військової техніки, що могла б і надалі залишатися в місцях її багаторічної дислокації у віддалених регіонах Російської Федерації, якби Володимир Путін не мав намірів відродити імперію. Проте, історія не знає слів на кшталт «якби». Історія знає тільки факти, що з роками набувають форми міфів, чуток, відвертої брехні — але також і справжніх легенд.

Військові РФ концентрувалися по всьому кордону з Україною, а також у Криму і Білорусі. Наприкінці квітня 2021 року їх було там вже близько 100–120 тисяч. І ніхто з них не збирався повертатися назад.

Росія готувалася до війни.

Захід прогнозував розгортання активних наступальних дій на початок 2022 року. Російсько-український кордон привертав увагу спецслужб і генеральних штабів різних країн. Політики і військові розуміли, що світовий порядок, який склався після 1945 року, може бути зруйнований назавжди. І тільки Україна продовжувала вперто нехтувати очевидною загрозою — бо ніхто просто так не концентрує десятки тисяч вояків на кордоні з іншою державою. Солдат не може залишатися в бездіяльності тривалий час. Його потрібно годувати, він має щось робити. А робити він уміє тільки одне — воювати. Такими є його доля і його призначення.

У тривозі, апатії і чутках промайнула весна. Україна займалася всім, чим могла, окрім найважливішого — підготовки до війни. Вона не хотіла вірити в таку можливість і посміювалася над тими,

хто нагадував їй про реальність.

Спекотного літнього дня у Женеві на віллі «Ла Гранж» зустрілись двоє — Джозеф Байден і Володимир Путін. Вони розмовляли більше чотирьох годин. Про що саме — достеменно ніхто так і не знає. Подейкують, що саме після Женеві Путін чітко усвідомив, що йому потрібна війна і що він знає, як її виграти. Але також подейкують, що саме на віллі «Ла Гранж» були досягнуті домовленості, які дехто відверто називає змовою.

Осінь і початок зими запам'ятались величезною нервозністю і сплесками емоцій. То був зоряний час політиків, експертів, аналітиків і журналістів, які розділилися на протилежні табори. Одні намагалися переконати світову спільноту в тому, що Росія ніколи не наважиться на повномасштабну війну, адже це нонсенс, абсолютна нісенітниця, що не принесе жодної вигоди ані Кремлю, ані російським олігархам. З іншого табору лунали попередження про те, що Росія ось-ось почне війну, а Україна капітулює максимум за тиждень або два після того, як колони ворожої бронетехніки почнуть просування її території.

На українському кордоні знову почали концентруватися російські війська. У жовтні американська розвідка надала Джозефу Байдену інформацію, що однозначно свідчила: Путін таки вторгнеться в Україну, щоби знищити її суверенітет і зробити частиною Росії. І то була не звичайна розвідінформація, а детальний план захоплення і поглинання незалежної європейської держави.

На початку листопада 2021 року директор ЦРУ Вільям Бернс полетів до Москви, де мав зустрічі із секретарем Ради безпеки РФ Патрушевим, директором ФСБ Бортніковим та главою Служби зовнішньої розвідки РФ Наришкіним. Також у Бернса була телефонна розмова з Путіним, який на той час перебував у Сочі. Він повідомив російського президента та його оточення, що США відомі наміри Кремля щодо України і попередив про можливі

наслідки в разі російського вторгнення на українську територію. Бернса вислухали, але не дали ніякої відповіді. Російські високопосадовці навіть не намагалися спростовувати дані американської розвідки.

Саме тоді директор ЦРУ, кар'єрний дипломат із тридцятирічним досвідом роботи в Держдепартаменті, а також колишній посол США в Росії, зрозумів, що Путін дійсно здійснить агресію, і це буде найбільша війна в Європі починаючи із часів Другої світової. Залишалося тільки визначити дату початку вторгнення.

А в грудні, за два тижні до нового року, Міністерство закордонних справ Росії оприлюднило проекти договорів щодо «гарантій безпеки» між РФ і США та РФ і НАТО. То був ультиматум Росії країнам Заходу. Ключовими вимогами росіян були неприйняття України до НАТО й нерозміщення військ та озброєння НАТО на території країн, що стали членами альянсу після 1997 року. І США, і НАТО відкинули вимоги Росії. Після цього Путін офіційно визнав так звані «ДНР» і «ЛНР», швидко прийняв їх до складу РФ, заявивши на весь світ, що сучасну Україну вигадав Ленін і пообіцявши показати українцям «справжню декомунізацію».

До початку повномасштабного вторгнення залишалися лічені години.

На той час зовсім небагато людей розуміли, наскільки довгою і кривавою буде ця війна. Вона розтягнеться на роки, забере сотні тисяч життів, скалічить мільйони долів та породить нестримну лютю і ненависть до агресора. Буде відкинута навіть думка про заморозку конфлікту й переговори. А ще — війна потребуватиме зброї.

Багато зброї, без якої не буде перемоги.

Немає сумніву, таких людей було більше, але ми можемо говорити щонайменше про п'ятьох.

Першим був всесильний Ліам Мартін — людина, яка скеровувала всю оперативну діяльність Секретної розвідувальної

служби Великої Британії.

Ліам мав лиху вдачу, тяжку руку, своєрідне почуття гумору та вольове обличчя. Його щиро ненавиділи, здебільшого боялись, але були і такі, хто, навпаки, глибоко поважав. То був справжній британський аристократ, чиї предки за службу своїй країні отримали титул віконтів. Ліам Мартін не засідав у Палаті лордів, а так само, як його батько і дід, одразу після закінчення Кембриджа, став на шлях шпіонажу.

Ще однією людиною, яка вірила в неминучість війни, був непримітний віденський бізнесмен. Час від часу цього Анастаса Бергера можна було зустріти у Чехії, Сербії, Чорногорії, а також у Болгарії і Хорватії. Також він був завсідником гірськолижних курортів Австрії і Швейцарії. Йому виповнилося шістдесят вісім років, він не мав дружини і дітей, був досить заможним, полюбляв оперу та добрі вечери у гарних ресторанах, ненавидів пафос і пиху, тому більшу частину свого життя проводив на самоті. Він вважався законослухняним громадянином Австрії, ніколи не мав проблем із владою, а його кредитна історія виглядала блискуче. Своє справжнє прізвище Анастас Бергер волів раз і назавжди забути.

Варто згадати й одного українця, який майже дев'ятнадцять років свого життя присвятив зовнішній розвідці. Петро Холод вважався одним із кращих спеціалістів по Росії, і так само, як Анастас Бергер, не мав жодних сумнівів, що Путін розпочне війну проти України. У середині лютого він достеменно знав, що вторгнення відбудеться у найближчі дні. Але також йому було відомо, що воно не буде для росіян легкою прогулянкою, бо українці не віддадуть без бою землю, що по праву належить тільки їм.

Четвертим був колишній оперативник МІБ, який усе своє життя купував і продавав зброю. Він знав, що війна станеться, що її не уникнути, не відтермінувати і не зупинити. Колись він брав участь у

багатьох війнах, адже вважався одним із помітних гравців на світовому ринку зброї. Але тепер Джейкоб Робер дізнавався про війни тільки з новин — він відійшов від справ, оселився на Лазуровому березі Франції, мав власний готель і проводив час переважно в роздумах про минуле.

Двадцять четвертого лютого 2022 року він прокинувся о шостій ранку, увімкнув телевізор і зрозумів, що війна почалася. Того дня його звичний графік дав збій.

П'ятою людиною, що не тільки вірила, але й напевно знала про війну, був росіянин на ім'я Вадим Коротков. Він народився у Санкт-Петербурзі, який любив усією душею, але був змушений жити в Москві, яку щиро ненавидів. На початку двохтисячних років Коротков знайшов собі господаря, який вміло розправлявся з ворогами, цементуючи свою владу, і на момент початку війни був не тільки її щирим прихильником, але й одним із тих, без кого вона ніколи би не сталася, її справжнім архітектором. У Кремлі господаря Короткова знали як Людину-без-посади. Цей чоловік давно був пенсіонером і не мав жодного офіційного статусу в системі путінської вертикалі.

Починалася війна, що обернулася довгими роками смертей і каліцтв. Вона не знатиме співчуття, жалю, милосердя. Лише потребуватиме солдат і зброї. І якщо наявність зброї для Росії було питанням здобуття перемоги, то для України це було питанням виживання і подальшого існування.

Чому?

Тому що Росія ніколи не знала, що таке закон.

Вона розуміла тільки силу.

А сила без зброї не може бути повноцінною.

Частина перша Задум

Розділ 1 Син свого батька

...ЗНАЧНО ПІЗНІШЕ, ВЖЕ після закінчення тієї несправедливої війни, десь років за десять-дванадцять від того, коли все це трапилося (звісно, не зовсім так, як планувалося, але й не так, як кортіло ворогові), операція «Мері» перетворилася на предмет обговорення у спільноті поважних людей, але також стала й об'єктом ретельного вивчення багатьох спецслужб світу; коли ця клята операція вже не давала спати невгамовним журналістам-викривачам, бентежила розум істориків, політологів й аналітиків; у ті часи, як вправні режисери підшукували гідних сценаристів і письменників, здатних не просто вникнути у саму сутність операції, але й донести як цинізм, так і всю її велич до мільйонів глядачів та читачів, — саме в ті дні і місяці численних спроб віднайти істину, поєднати чутки, факти та відверті наклепи із фантазіями в єдиний пазл, скласти остаточну картину, виникло цілком закономірне питання, що полягало у простому заклику дати відповідь: коли ж, насправді, все почалося.

І тут думки не просто розійшлися, а перетворилися на затяжну війну аргументацій, підсилених нахабністю, самовпевненістю та відвертими образами, бо кожен з учасників тієї галасливої дискусії вважав, що саме його версія є єдиною і беззаперечною істиною.

Для когось відповіддю був лютий 1990 року, коли державний секретар США Джеймс Бейкер на словах, але не письмово, завірив Михайла Горбачова в тому, що після об'єднання Німеччини НАТО не матиме намірів розширятися на Схід Європи.

Хтось називав 1991 рік, коли не стало Радянського Союзу і світ надихнувся вірою у перемогу ліберальної демократії, радіючи тому, що союзні республіки змогли розійтися без великої крові та почали жити за приписами вільного світу.

Інші казали про 1994 рік, коли американці з росіянами викрутили руки Україні і переконали її відмовитись від ядерної зброї, підписавши Будапештський меморандум, який не вартий був

навіть паперу, на якому писався.

Окремі знавці політики наголошували на 2007 році — даті Мюнхенської промови Путіна, у якій президент РФ піддав критиці концепцію однополярного світу і публічно висловив незгоду Росії із розширенням НАТО, змусивши Захід заговорити про повернення до часів холодної війни.

Лунали думки і про квітень 2008 року, коли у Бухаресті США, Франції та Німеччині, особливо Німеччині, яку на той час представляла Ангела Меркель, забракло сміливості відкрити українцям і грузинам шлях до НАТО.

Також казали про перший і другий Майдани, про 2014 рік, про втечу Віктора Януковича з України, коли безпорадний демократ Барак Обама розгублено споглядав, як Путін анексує Крим і починає війну на Донбасі.

Окрім того, люди, які зналися на деталях операції, казали, що все почалося із Сербії, яку росіяни завжди вважали своєю зоною впливу, особистою вотчиною, не бажаючи усвідомлювати той факт, що широкомасштабна війна проти України змінила не тільки позиції окремих країн Європи, але і ставлення простих людей до того, що собі дозволяла Росія.

Інші доводили правдивість думки про те, що відлік потрібно починати з різдвяних свят у Відні наприкінці 2022 року, а хтось говорив навіть про кінець зими — початок весни 2023 року, адже саме в той період почав вимальовуватись задум, який і став основою операції «Мері».

Але був один американець, чиє прізвище ми не станемо згадувати, тому що історія наша — це суцільні таємниці та усвідомлені бажання окремих людей залишатися за лаштунками публічності, щоби уникнути непотрібного галасу та зайвої уваги. Так ось, цей американець у колі друзів, які належали до спільноти американських та британських розвідувальних служб, заявив, що

точкою відліку для операції «Мері» потрібно вважати не початок 2023 року, чи якусь іншу дату, а 1949 рік, адже саме того року батько Анастаса Бергера нелегально перетнув кордон СРСР з Угорщиною і рушив далі — до Австрії, де у Відні його одразу прибрали до рук британські спецслужби. Залишатися у Рівненській області тодішньої УРСР він уже не міг, бо МДБ СРСР вправно зачищало залишки українців, які боролися за незалежність у лавах ОУН та УПА. А тому прохолодного осіннього ранку Іван Коломис, якому на момент незаконного перетину радянського кордону виповнилось двадцять вісім років, із бентогою на серці і цілковитою впевненістю у правильності власного вчинку рушив на захід — туди, де манливими звабами майорів вільний демократичний світ. Світ, у якому на нього чекала або смерть, або нове, ще не знане ним життя.

Не легкий то був шлях, шановний читачу, дуже не легкий!

Починався він від селища Мізоч, що розкинулось над річкою Стубелкою за тридцять кілометрів від Рівного, вів до Дубна, звідти на Кременець, де Коломис переховувався майже добу, після на Буськ, далі був Львів, а звідти Іван дістався Стрия, а потім були Свалява, Мукачєво і Чоп, де протягом наступного тижня молодий чоловік змінив три квартири, а останню ніч провів у холодному льосі на околиці міста, але врешті-решт його перевели через кордон і він опинився в Угорщині, де його зустріли вже зовсім інші люди. Їх було троє, усі — різного віку, але вони були угорцями, які ненавиділи комуністів. Коломис ніколи не дізнався, що двоє з них загинули у Будапешті на початку листопада 1956 року під час Угорського повстання, а третій утік до Америки, де жив під чужим іменем і помер у Далласі в перший рік нового тисячоліття.

Майже два тижні угорці вели Івана незнайомою йому країною, щоби перетнути ще один кордон і опинитися в Австрії. І тільки у Відні, коли вони, всі четверо, всілися за стіл у непримітному кафе,

замовили шніцелі, смажену картоплю і пиво, один з угорців, посміхнувся Коломису, підняв свій келих із холодним пінистим «Еггер» і промовив:

— Не знаю, хто ти такий є, але навіть не згадаю, щоби за когось іншого так турбувалися поважні люди.

Тут і нам, шановний читачу, варто поставити собі цілком природне запитання: як це простому сільському хлопчині вдалося подолати такий шлях й опинитися за кордоном, та ще й у роки, коли політика Сталіна була спрямована на винищення всього українського, а того, що було позначене абрєвіатурами ОУН та УПА, — тим паче.

Почнемо з визначення «простий сільський хлопець».

Так, Іван Коломис був родом з Мізоча і провів там усе своє свідоме життя, часом навідуючись до родичів у Рівне та до знайомих в Остріг. Але щойно почалася Друга світова війна, Коломис перестав бути простим сільським хлопцем, бо прийняв рішення боротися за незалежність України в лавах ОУН(б).

Йому кортіло воювати, брати участь в акціях, злитися в єдине ціле зі смертоносною машиною українського визвольного руху, щоби гнати ворогів із землі, що належала Іванові та його побратимам по праву народження і за заповітами дідів-прадідів. І, звісно, Коломис готувався стріляти і вбивати — і комуністів, і фашистів, та й, будемо вже до кінця щирими, Іван ніколи не любив поляків, яких він вважав противниками української самостійності так само, як німців чи росіян.

Але воювати зі зброєю в руках йому ніхто не дозволив з тієї причини, що Іван Коломис був сином учителя, знав грамоту, читав книжки, писав без помилок, вивчав німецьку, розмовляв російською і польською, мав схильність до аналітичного мислення та феноменальну пам'ять. А тому його направили не до боївки, а до служби безпеки, де він 1943 року обійняв посаду одного з

архіваріусів.

Так Іван почав працювати з інформацією. За шість років роботи він переглянув стоси документів, перечитав сотні справ і довідок, запам'ятав численні прізвища та посади, ретельно вивчив взаємозв'язки ворога, яким було НКВС, а пізніше — МДБ, знав псевдо та імена зрадників і радянських агентів у стані ОУН та УПА, розумівся на протиріччях, що виникали у середовищі українських борців за незалежність.

По закінченню Другої світової і капітуляції Третього Рейху Радянський Союз розширив свій вплив не тільки на землі Заходу України, але й на Східну та Центральну Європу.

«Над континентом, що простягнувся від Штеттіна на Балтиці до Трієста на Адріатиці, опустилася залізна завіса. По той бік завіси розташовуються всі столиці давніх держав Центральної і Східної Європи. Варшава, Берлін, Прага, Відень, Будапешт, Белград, Бухарест і Софія, всі ці знамениті міста і їхнє населення опинилися в межах того, що я називаю радянською сферою, і всі вони в тій чи іншій формі відчувають на собі не лише радянський вплив, але і значний і всезростаючий контроль Москви», — сказав у прохолодному березні 1946 року Вінстон Черчилль у своїй промові в місті Фултон, штат Міссурі, США, ознаменувавши цими словами початок холодної війни.

Однак у другій половині 1940-х років Івану Коломису та його побратимам було не до Фултона, не до високої дипломатії чи глобальної політики. Якщо для всього світу війна вже скінчилася, то для українців вона продовжувалась. По всій території західних областей України не припинялися криваві рейди спецгруп НКВС — МДБ. Незважаючи на чисельну перевагу ворога, УПА продовжувала діяти і чинити спротив. Але з кожним новим роком робити це ставало все важче й важче.

Одного дня, коли в його селі квітнула весна, а Коломис ішов тихою вулицею у напрямку цукрового заводу, він усвідомив, що його односельці почали виїжджати. Виїжджати, щоби вже ніколи не повернутися, бо мізочани чітко усвідомлювали усі «принади» життя під радянською владою. Згодом до Івана дійшли чутки, що ось одні вже дісталися Канади, інші оселилися в Аргентині, треті влаштували своє життя у передмісті Манчестера, четверті передавали вітання із Чикаго. Думки людей розділилися. Хтось вважав вчорашніх друзів та сусідів зрадниками, ба навіть злочинцями, хтось ставився до цього байдуже, але були й такі, які просто мовчали і думали про вчинок земляків із повагою та певною заздрістю, бо напевне знали, що за радянської влади життя тут не буде. Не дасть їм спокою Москва, доки не виловить усіх «бандерівців». А в тому, що вона, та клята Москва, це зробить, мізочани вже не мали жодних сумнівів.

Якось вересневим вечером до хати Коломисів прийшов батьків рідний брат Семен. Вони давно не спілкувалися, бо батько стояв за незалежність України, а Семен воював у лавах Червоної Армії, мав ордени і медалі, звільняв від фашистів Будапешт і Берлін, а після закінчення війни пішов по партійній лінії, залучаючи до лав компартії свідомі й несвідомі елементи, із якими вів ретельну роботу. Іванів дядько щиро вірив у комунізм як єдино правильну та цілком досяжну ціль для кожної мислячої і працьовитої людини не тільки в СРСР, а й на всій планеті Земля, бо на власні очі бачив як комунізм переміг фашизм, а тому плекав надію, що настане такий день — і він обов'язково до нього доживе, — коли комунізм назавжди переможе жорстоку капіталістичну експлуатацію, а рівність, братерство і мир між народами осяватимуть шлях прийдешнім поколінням.

— Маю до тебе розмову, Андрію, — звернувся Семен Коломис до рідного брата, привітавшись із племінником та його матір'ю.

— Говори тут, — відповів Андрій Коломис. — У мене немає секретів від сім'ї.

— Вийдемо, перекуримо, — відповів на те Семен, вийшов геть із хати і зупинився на ганку, чекаючи на брата, із яким вони вже давно зробилися чужими людьми.

Їхня розмова була недовгою, але повернувшись до хати, Андрій Коломис сів за стіл, обперся на стільницю обома руками і зосередив погляд на іконі Божої матері, що висіла під рушником у кутку.

— Боже, якщо ти є, допоможи! — ледь чутно прошепотів враз пересохлими губами сільський учитель, а тоді покликав сина.

Іван сів навпроти батька і деякий час мовчки дивився на нього. Він розумів: коли вже прийшов дядько Семен, то справді сталося щось серйозне.

«Бо Семен міг і не прийти. Але він прийшов, а значить не така вже він паскуда, як про нього говорять, хоч і комуніст», — думав собі Іван, аж тут батько звернувся до нього.

— Збирайся, хлопче, треба тікати, — мовив старий Коломис, і з його лівого ока покотилась сльоза.

— Що сталося, тату?

— Не питай нічого, а тільки йди до лісу, попередь своїх, що готується облава. Велика облава й не в лісах. Вони підуть селами, Семен знає це напевно. Не забувай, що він червоний офіцер, а один із його фронткових приятелів сьогодні обіймає високу посаду в обласному управлінні МДБ. Зранку прибуло багато солдатів. Післязавтра мають приїхати ще. Тобі треба тікати звідси. Тікати і вибиратися до Європи.

Іван було підвівся, але його ноги чомусь зробилися ватними, відмовлялися тримати господаря. Тому молодший Коломис знову опустився на лаву.

— А ви з мамою? — спитав він батька, і старий Коломис відчув тремтіння в голосі сина.

— Із нами все буде добре, Іване. Ми своє пожили. Думай про себе, а не про нас. Тобі треба тікати! І не здумай сперечатися зі мною — буде так, як я сказав. Іди до своїх і говори з ними.

Іван вийшов з хати. Був тихий теплий вечір. Шуміло хіба що в його розбурханій голові. Він знав куди йти і знав, що його почують.

Не перший рік служба безпеки ОУН(б) потерпала від провокацій МДБ. Московська влада знову і знову засилала своїх людей до Проводу ОУН, стравлювали одних командирів УПА з іншими, робила все можливе, щоби послабити український визвольний рух як іззовні, так і зсередини. А тому питання про те, як передати значну частину архіву служби безпеки за кордон стояло вельми гостро. Проблема полягала тільки в людині, яка могла би це зробити.

Після нетривалої розмови, Іван сказав:

— Я все одно піду. Проте, якщо мені вдасться дістатися Західної Європи, я зможу бути корисним і надалі працюватиму заради нашої спільної справи. Приймайте рішення! Ще маємо час.

Рішення було прийнято через тридцять дві години після зустрічі Івана Коломиса з його безпосереднім керівництвом. У короткій темній куртці, сірих брюках та чорній кепці, із солдатським речмишком на спині, у якому були тека з деякими документами, дві пари змінної білизни, чиста сорочка і шкарпетки, Коломис вийшов на дорогу, що вела до Дубна. Але найцінніше він тримав у власній голові. Він мав донести цю інформацію до вух британської розвідки, яка організувала йому втечу та перехід через кордон.

До британського сектору Відня^{1} Коломис дістався третього жовтня 1949 року. А вже через тиждень сидів у Лондоні і майже три місяці поспіль видавав величезні масиви інформації, яку британці негайно перевіряли всіма доступними легальними і нелегальними способами, не розуміючи, як людина може стільки знати і пам'ятати. Водночас вони усвідомлювали, що перед цим молодим

українцем відкриваються великі можливості у світі розвідки. Можливості, які принесуть відчутну користь британській короні у протистоянні з Радянським Союзом.

* * *

ІВАН КОЛОМИС ДОЧЕКАВСЯ колапсу Радянського Союзу, побачив Україну незалежною, відвідав Київ, Львів, Одесу, Харків і Рівне, але так і не наважився приїхати до рідного села. Що далі рухалася його батьківщина у власній самостійності, то більш тривожними ставали думки і прогнози Коломиса. Коли розпочалася Революція Гідності, Іван уже знав, що за тією революцією насувається війна. Війна, у якій він не братиме участі, адже всі свої війни він уже відвоював.

На його похорон прийшло небагато людей, але ті, хто там був, знали, що того погожого вівторка ховають дуже непросту людину.

Давно забулися справжні ім'я та прізвище покійного, ніхто із присутніх ніколи не чув про селище Мізоч на Рівненщині, у минулому назавжди залишилися всі, хто колись знав його, а на Центральному кладовищі Відня ховали зовсім не Івана Коломиса, а громадянина Австрії Іво Бергера.

Цікаве життя прожив той Іво Бергер, і цього ніколи б не трапилося, якби його дядько Семен — комуніст та ідейний ворог — не повідомив про обласу, заплановану МДБ.

Світ улаштований так, що жодна людина ніколи не зможе його повністю пізнати й досягнути. Для цього не вистачить ані найдовшого життя, ні найгострішого розуму. Тому наше буття насичене щирими здивуваннями, неочікуваними вчинками й алогічними діями, до яких із віку у вік вдаються люди.

За лічені місяці до смерті Іван Коломис згадував своє довге, сповнене пригод і небезпеки життя. Він бачив перед собою все того ж дядька Семена — високого і статного красеня, з вусами як у маршала Будьонного; бачив ласкаву посмішку матері, її руки, що

колись були тендітними, але від тяжкої праці зробилися грубими; інколи до нього у снах приходив батько — абсолютно сивий, із глибокою зморшкою посередині лоба, який знайшов свій кінець в одному з таборів ГУЛАГу, ніколи більше не побачивши рідного краю.

Пригадалася Іванові й Емма — жінка, яку він щиро кохав, за яку боровся — і програв. Емма народила йому єдиного сина, а після того ця зухвала і безсоромна пройдисвітка залишила його разом із сином, бо, як вона потім часто казала, народжена не для сім'ї, а для життя, справжнього життя, яке завжди затьмарює сумовита буденність.

Іван згадав, як після двох років, що він провів у розвідшколі неподалік від Кембриджа, його відрядили до Відня, як допомогли створити перший бізнес, як він купив свою першу автівку, обзавівся власним офісом, став членом одного приватного клубу, потім — іншого, змінив квартиру на просторішу, згодом відкрив іще одну фірму, придбав літній будиночок неподалік Зальцбурга, і увесь цей час продовжував працювати на британську розвідку, відому як Секретна розвідувальна служба, або МІ6.

Оточення знало його як Іво Бергера — уродженця Відня, чия родина загинула одразу після аншлюсу від рук приспівників Зейсс-Інкварта{2}, а сам він врятувався суто випадково, виїхавши із сусідами до Франції, звідки потрапив на Британські острови і повернувся до Відня лише по закінченню Другої світової війни.

Бергер жив разом із сином та його гувернанткою. Злі язики казали, що ця чешка не лише доглядає за малим Анастасом, а й має більш інтимні стосунки з його батьком. Але хай би хто там що казав, Анастас виріс гарним хлопцем, і коли синові виповнилося двадцять, батько мав із ним серйозну розмову. Після цього Анастас Бергер вирушив на навчання до Оксфорда, звідки повернувся оперативним агентом МІ6. Виконавши декілька завдань, він почав

формувати власну мережу серед колишніх громадян країн соціалістичного табору, які через Відень тікали далі на Захід.

Коли ж Радянський Союз зник із карти світу, британські куратори на певний час забули про Анастаса Бергера, бо тривалий час перебували в ейфорії від перемоги в холодній війні. Однак сам Бергер не відчував пригніченості або розчарування, натомість із головою занурився у сімейну справу, колись започатковану його батьком.

Старий Іван, або Іво, як його називали всі, хто з ним знався, був людиною раціональною, а тому розпочав свій бізнес з невеличкої друкарні. Із першими замовленнями допомогли британці, а звичка їхнього підопічного досконально вивчати предмет, яким він займався, дала непогані результати. Він уклав контракти на друк двох віденських газет, а також отримав замовлення на бюлетені, що великими накладками друкували різні представництва ООН, штаб-квартири яких розташовувалися у Відні. Недоброзичливці базикали, що стрімкий успіх Іво Бергера спричинений тим, що він друкував також порнографічні журнали та листівки, на що той тільки загадково посміхався і казав:

— Мораль завжди виправдає все, що не забороняє закон і приносить гроші.

У 1986 році Іво й Анастас Бергери реструктурували свій бізнес і створили видавничий дім і туристичну агенцію, яка спеціалізувалася на гірськолижних курортах Австрії. 1991 року, коли остаточно рухнув Радянський Союз і британці разом з американцями почали святкувати цю історичну подію, забувши про своїх агентів, Анастас Бергер рушив до Швейцарії, а потім і до Франції, щоб отримати ексклюзивні контракти і розширити географію власного бізнесу.

Згадали про Бергерів лише на четвертий рік після приходу Путіна до влади в Росії. Анастас мав важливу зустріч у Відні, а

потім — коротке відрядження до Лондона. Після повернення звідти він довго радився з батьком, бо з батьком він радився завжди, не визнаючи жодних інших авторитетів, і тільки після тривалих обговорень Анастас взявся до виконання нового завдання.

• • •

Далі — у повній книжці «Операція «Мері»».
nashaknyga.com.ua